

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**"Pro společnost nebezpeční jedinci" ve
vybraném časovém období (analýza dobového
tisku)**

Zuzana Matějková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**"Pro společnost nebezpeční jedinci" ve
vybraném časovém období (analýza dobového
tisku)**

Zuzana Matějková

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Sitek, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1	Islám a Západ	3
2.1.1	Historie a vzájemné vztahy	3
2.1.2	Rok 2001 jako významný mezník práce	5
2.2	Mediální diskurs	6
2.2.1	Mediální konstrukce reality.....	6
2.2.1.1	Teorie konstrukce sociální reality	7
2.2.2	Média a zobrazovaná realita	8
2.2.3	Agenda setting	9
2.2.4	Zpravodajské hodnoty	10
2.2.5	Reprezentace menšin v médiích	11
2.2.6	„My“ versus „Oni“	12
2.2.7	Muslimové v médiích.....	14
2.2.7.1	Obraz muslimů v českých médiích.....	14
2.2.8	Stereotypy	16
2.2.8.1	Stereotypy v prezentaci muslimů	16
3	EMPIRICKÁ ČÁST	18
3.1	Výzkumné otázky a cíle	18
3.2	Konstrukce výzkumného vzorku	19
3.3	Metodologie	21
3.3.1	Obsahová analýza	21
4	ANALYTICKÁ ČÁST	24
4.1	Charakteristika výběrového souboru	24

4.2 Interpretace dat.....	24
4.2.1 Definice kategorií pro označování muslimů	24
4.2.2 Definice vybraných zpravodajských hodnot	25
4.2.3 Výsledky analýzy v roce 1999.....	26
4.2.3.1 Označování muslimů.....	26
4.2.3.2 Výsledky analýzy vybraných zpravodajských hodnot.....	29
4.2.4 Výsledky analýzy v roce 2003.....	31
4.2.4.1 Označování muslimů.....	31
4.2.4.2 Výsledky analýzy vybraných zpravodajských hodnot.....	35
5 ZÁVĚR	38
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	40
7 RESUMÉ	43
8 PŘÍLOHY.....	44

1 ÚVOD

Předmětem této práce jsou „nebezpeční jedinci“ v tisku. Pro toto téma jsem si zvolila téma muslimů, které po teroristickém útoku v roce 2001 začalo být v médiích velice populární. Popularizaci tohoto tématu si všímá i Jackson, který upozorňuje, že pojem "náboženský terorismus", spojovaný s totožností útočníků z 11. září 2001 a mediálním zájmem věnovaným Al-Kájdě, se zasloužil o obrovský nárůst literatury o "islámském terorismu" v posledních šesti letech (Jackson 2009: 177).

Cílem této práce je především odhalit, jakým způsobem jsou muslimové označováni a zda se toto označování liší v období před rokem 2001 a po něm. Druhým cílem je zjistit, jaký obraz je v českém tisku vytvářen o muslimech. Zvolila jsem deníky Mladá fronta DNES a Právo jako zástupce českého tisku, v nichž bude provedena obsahová analýza článků publikovaných v letech 1999 a 2003. Toto období bylo zvoleno s ohledem na rok 2001, který v mé práci představuje zlomový rok, aby bylo možné reflektovat případné změny ve způsobu označování a v prezentaci muslimů.

Práce se člení na tři části: teoretickou, empirickou a analytickou. V teoretické části nejprve představím vzájemné vztahy Západu a islámských zemí a představím rok 2001, který představuje významný mezník této práce. Poté bude představena mediální konstrukce reality a způsob prezentace menšin v médiích. Představím také koncept stereotypizace a rozlišování kategorií „my“ a „oni“, které se v analyzovaném tisku může objevit.

V empirické části budou předloženy výzkumné otázky a cíle této práce. Dále bude vysvětlen použitý postup při konstrukci výzkumného vzorku. Následně představím výzkumnou metodu, kterou je komparativní

obsahová analýza daného tisku, jejíž kvantitativní výsledky budou doplněny kvalitativní obsahovou analýzou.

Empirická část práce zahrnuje charakteristiku výběrového souboru, po níž přejdu k interpretaci dat, kde budou představeny výsledky analýzy. Zhodnotím také, jak se liší prezentace a způsob označování muslimů před rokem 2001 a po něm a shrnu jaký obraz muslimů je v českých denících prostřednictvím zpravodajských hodnot vytvářen. V závěru potom zrekapituluji hlavní zjištění a výsledky této práce.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Islám a Západ

2.1.1 Historie a vzájemné vztahy

Na tuto problematiku existuje mnoho pohledů, které jednotliví autoři prezentují ve svých publikacích. Patří mezi ně například Samuel Huntington se svou knihou *Střet civilizací*, který je však kritizován pro svůj jednostranný evropocentrický přístup. Luboš Kropáček s ním nesouhlasí v tvrzení, že vztahy mezi západní a islámskou civilizací jsou nesené pouze trvalými nepřátelskými střety, v nichž je muslimům přičítána primární agresivita (Kropáček 2002: 15).

Současné problematické vztahy mezi Západem a muslimy jsou výsledkem složitých historických procesů. Výsledkem všech těchto procesů je dnes podle Kropáčka rozdílná historická paměť západního světa a muslimů a různocnění společných dějin. Luboš Kropáček v knize *Islám a Západ* uvádí několik hlavních témat, na která mají obě strany rozdílné pohledy. Jedním z nich je vznik islámu, jelikož křesťané ve středověku islám jako náboženství neuznávali. Plná úcta k muslimské víře se v křesťanství objevila teprve až v druhé polovině 20. století. Dalším tématem je rozšíření islámu, které muslimové považují za období slávy a expanze území od dobytí Palestiny a Sýrie v letech 633-640, přes Egypt až po překročení Pyrenejí v letech 717-718. Evropský pohled křesťanů na tyto výboje je ovšem zcela jiný, neboť muslimové obsadili mimo jiné také Svatou zemi, kolébku křesťanství. Křížové války jsou dalším tématem, neboť obsazení muslimské Levanty patří dodnes mezi citlivá témata. Tyto války jsou považovány za počátek evropské koloniální expanze a výraz „křížáci“ nese dodnes hanlivou a negativní konotaci. Podle islámských extremistů křížácké války neskončily, pouze přijaly nové formy (Tamtéž: 16-34).

Dalším tématem jsou tvrdé odsudky a hanobení, které jsou podle autora zakořeněné v dějinách, neboť jsou založeny na mylných představách o islámu. Hlavním nedostatkem těchto dějin je nedostatečná znalost Koránu. Takto podle autora vznikly negativní předsudky a stereotypy o islámu. Moderní vědecké poznání se ale od starých hanobících fantazií a stereotypů distancovalo výklady podloženými studiem. Křesťanská církev také vyslovila lítost nad minulými sváry (Tamtéž: 35-39). Další téma nazývá Kropáček *Translatio Studiorum* a Andalusie. Důležitou stránkou vzájemných vztahů podle něj totiž vždy byla výměna vědeckých a technických poznatků. Zde opět kritizuje Huntingtona, jelikož tuto oblast zcela vynechal. Ve středověku z této výměny těžil více Orient, později se však situace obrátila. Další důležitou kapitolou dějin jsou Turecké války a útlak porobeného obyvatelstva. Rozmach Osmanské říše, přední muslimské mocnosti té doby, se hluboce zapsal do paměti balkánských národů, které byly touto mocností krutě podrobeny. Turci postupně dobyli Cařihrad a obsadili část Uher, což z nich učinilo velkou hrozbu jak pro Habsburskou monarchii, tak i pro tehdejší Evropu. Turci byli nakonec v roce 1683 u Vídně poraženi, ale svou nadvládu na Balkáně si udrželi do 19. století, a proto toto období symbolizuje dosud nesvobodu a útlak balkánských obyvatel (Tamtéž: 40-52).

V průběhu 19. století se pak ustavila převaha Západu a upevnily se vzájemné vazby, které postupně přerostly do různých podob evropské koloniální nadvlády. Poslední kapitolou vzájemným vztahů, které Kropáček uvádí je kolonialismus. Koloniální nadvláda poznamenala muslimský národ trvalými následky, neboť chápou kolonialismus jako jejich pokoření a hrubou agresi spojenou s cizí nadvládou. Odtud také pramení zášť k Západu a západní demokracii. Mezi problémy vyvolané dekolonizací patří také růst politického islámu a terorismu (Tamtéž: 54-70). V závěru kapitoly vyjadřuje Kropáček souhlas s Baršou v tom, že

„současná krize není politický střet s nábožensko-civilizačním protivníkem, nýbrž konfrontace s patologickým výhonkem nezvládnutých důsledků evropské kolonizace a následné dekolonizace“ (Kropáček 2002: 74).

2.1.2 Rok 2001 jako významný mezník práce

Jak jsem již zmínila, z historického hlediska je pro mne podstatný rok 2001. 11. září 2001 byl uskutečněn teroristický útok ze strany islámské organizace Al-Kájda na Spojené státy americké. Teroristický útok spočíval v únosu čtyř dopravních letadel, přičemž dvě z nich zaútočila na věže Světového obchodního centra v New Yorku, a tím zapříčinila pád budov, smrt cestujících na palubě letadla i lidí nacházejících se v uvedených budovách. Další letadlo mělo za cíl Pentagon, který je sídlem Ministerstva obrany USA. O cíli čtvrtého letadla se spekuluje, neboť se zřítilo v neobývané oblasti, což bylo výsledkem boje cestujících, kteří tak pravděpodobně odvrátili zásah na Bílý dům nebo na budovy Kapitolu. Tyto útoky byly uskutečněny s cílem zničit nebo alespoň ekonomicky ochromit významná místa USA (Cummins 2009: 310-315).

Důležité je ale rovněž objasnění historického kontextu tohoto teroristického útoku. Podle Cumminse se Spojené státy americké staly cílem islámských teroristů již koncem 20. století proto, že dlouhodobě finančně podporovali Izrael a Saúdskou Arábii. A jelikož zde USA trvale umístily své vojenské jednotky, oznámil vůdce Al-Kájdy Usáma bin Ládín, že je tento stav srovnatelný s ruskou okupací Afghánistánu a obrátil svůj boj proti Americe a jejím spojencům (Tamtéž: 316).

Po tomto útoku začali politikové, komentátoři či novináři hlásat, že události z 11. září 2001 jsou jakýmsi „protržením přehrad“ a že svět se po tomto datu neodvolatelně změnil a je proto nutné ihned ustavit nový světový řád. V šíření této myšlenky v globálním měřítku sehrály svou roli právě média (Poole 2002: 1-2).

Amerika skutečně zažila v prvních dnech po těchto útocích antiarabské a antimuslimské nálady a hysterie, které přiměly tehdejšího prezidenta USA George Bushe k návštěvě muslimské mešity, ve snaze odvrátit rovnici „muslim = terorista“. Diskurs „střetu civilizací“¹, posílený novináři, kteří popisovali útočníky jako násilné fanatiky a barbary schopné vyvraždovat civilní obyvatelstvo „naší“, tedy západní civilizace, se však uchytil a vzal na sebe podobu konfliktu mezi osvíceným Západem a tmářským Orientem (Barša 2001: 8).

2.2 Mediální diskurs

2.2.1 Mediální konstrukce reality

Podle McQuaila jsou média neoddělitelnou součástí procesu konstrukce reality, jelikož zprostředkovávají kontakt se společenskou realitou a předkládají nám tak představy o jednotlivých jedincích, či kulturách. Každý mediální text je podle něj sociálně konstruován, avšak média se snaží vytvářet dojem, že se jedná o věrný obraz reality. Na základě toho pak dochází k tomu, že média určují, čemu by se měla věnovat pozornost a co zůstane opomenuto (McQuail, 1999: 88).

Také Jean Baudrillard se věnoval konstrukci reality, kterou nám předkládají média. Podle něj poskytují média matoucí pohled na svět. Vytváří hyperreálné reprezentace (simulacra) reálného světa, které se vyznačují absencí reality. Tato simulacra jsou kopiemi neexistujícího originálu, které jsou však reálnější než reálná skutečnost (Reifová 2004: 278).

---

¹ Teorii o střetu civilizací formuloval Samuel Huntington v knize *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu* (2001).

2.2.1.1 Teorie konstrukce sociální reality

Pokud hovoříme o mediální konstrukci reality, je důležité představit teorii sociální konstrukce reality, kterou rozpracovali Berger a Luckmann v knize *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění* (Berger, Luckmann 1999).

Teorie sociální konstrukce reality stojí na třech základních předpokladech, kterými jsou: společnost jako lidský produkt, společnost jako objektivní neboli objektivovaná realita a člověk jako sociální produkt. Podle Bergera a Luckmanna lidé produkují svůj sociální svět, ale zároveň okamžitě zapomínají, že se jedná právě o jejich vlastní konstrukt a přistupují k němu jako k objektivní realitě (Reifová 2004: 278). Klíčovými pojmy jejich východiska jsou pojmy „realita“ a „vědění“, kde realitu definují jako: *„vlastnost náležející jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vlastní vůli“* a vědění jako *„jistotu, že tyto jevy jsou skutečné a jsou nositeli určitých vlastností“* (Berger, Luckmann 1999: 9). Jinými slovy člověk obývá svět, jenž je pro něj „skutečností“, ačkoli může chápat tuto skutečnost různými způsoby a s různou mírou jistoty také „ví“, že má tento svět takové a takové vlastnosti (Tamtéž).

Realita tedy nemusí být vždy stejná a především nemusí být pouze jedna, realit může být několik. K nejdůležitější zkušenosti střetu jedincovy reality s realitou jinou dochází tváří tvář v interakci s jiným jedincem a právě v těchto každodenních interakcích se jednotlivé reality setkávají a vzájemně ovlivňují. V tomto hojném počtu konstruovaných realit definují Berger s Luckmannem jednu realitu, která je podle nich realitou par excellence, a sice realitu každodenního života. Tuto realitu totiž není možné ignorovat a její všudypřítomnost je velmi těžké nějak oslabit (Tamtéž: 25-28).

Vzhledem k tomu, že člověk na rozdíl od ostatních živočišných druhů nemá přirozené prostředí, ve kterém by žil, je pro něj

antropologickou nutností si takové prostředí vytvořit. Tento proces nazývají Berger s Luckmannem procesem externalizace. Člověk se projevuje do svého okolí jednak duchovně a jednak také fyzicky, a tím produkuje vzorce a normy, které se postupně stávají normami sociálními. Sociální řád tak není ničím jiným než lidským produktem pomocí neustálé externalizace. Tak se dostáváme k druhému procesu s názvem objektivace. V tomto procesu se všechno, co si člověk projektoval do svého okolí, stává objektivní skutečností na člověku nezávislou (Tamtéž: 39-40).

Podle Bergera a Luckmanna podléhá veškerá lidská činnost habitualizaci, což znamená, že jakmile se často opakovaná činnost ustálí ve vzorec, který je potom neustále napodobován, může být určitá činnost vykonávána v budoucnosti znovu stále stejným způsobem. Při vzájemné typizaci habitualizovaných činností určitým typem vykonavatelů těchto činností potom dochází k institucionalizaci. Instituce tak typizuje vykonavatele jednotlivých činností a stanovuje, jaké činnosti budou vykonávány (Tamtéž: 56-58). Posledním procesem vytváření reality je proces internalizace, ve kterém dochází ke zpětnému působení člověkem vytvořených norem na sebe samého, aniž by si byl vědom, že tyto normy sám vytvořil (Tamtéž: 64).

2.2.2 Média a zobrazovaná realita

Média mají v moderní společnosti zásadní význam, jelikož jsou zdrojem výkladu o sociální realitě a filtrují informace, které se k publiku dostanou a zároveň určují jejich významnost. Je důležité si uvědomit, že mediální sdělení je vlastně interpretací filtrovaných informací, kterou provádí novináři. Jedná se tedy o jejich myšlenky, domněnky, hodnoty, či teorie (Mcquail 1999: 21). Média jsou tedy vlastně mezičlánkem v přenosu informace k publiku, který nazýváme mediace. Lucie Sedláčková vyzdvihuje také význam jazyka, který podle ní není neutrální, nýbrž odráží

ideologickou pozici mluvčího. Objektivita v médiích představuje prakticky nedostižný ideál, vzhledem k tomu, že noviny mají omezený počet stran a z obrovského množství všech informací musí vybrat jen některé. Už tento výběr je sám o sobě neobjektivní, jelikož ho provádí konkrétní jedinci se svými žebříčky hodnot (Sedláčková 2010: 25-26). Médii zprostředkovaný obraz reality je nositelem hodnot a norem, kterým jsou jedinci neustále vystaveni a snadno si je tak osvojují. S tím je ovšem spjat problém stereotypizace, neboť média jsou stereotypy nasycená a tudíž dochází k tomu, že jedinec si spolu s normami osvojuje i odrážené stereotypy (Burton, Jirák 2001: 15-16).

Média jsou také významným zdrojem moci a zároveň pomáhají moc posilovat. Hovoříme především o symbolické moci, neboť rozhodují o tom, kdo, kdy, co a jak bude říkat. Mediální produkce je svébytným odvětvím, které odpovídá určitým politickým, ekonomickým a kulturním aspektům za účelem zisku. Proto vstupují do hry jednotlivé subjekty jako politické strany, majitelé, vydavatelství a inzerenti, kteří se snaží uplatnit svou moc při prosazení svých zájmů (Jirák, Köpplová 2007: 64).

2.2.3 Agenda setting

Předmětem zájmu teorie zvaná Agenda setting, v českém kontextu potom nastolování témat, je způsob, jakým se témata veřejného diskursu stávají důležitými. Hlavní otázku, kterou si badatelé při zkoumání tohoto problému kladou, je „*Kdo nebo co nastoluje mediální agendu?*“ (Kalvas 2009: 13). Oblast zkoumání potom tvoří analýzy pracující s koncepty jako je gatekeeping, zpravodajské hodnoty, mediální rutiny, a tak podobně. Pro zkoumání mediálního obrazu muslimů, který tisková média v České republice utváří, jsem si zvolila právě analýzu zpravodajských hodnot (Tamtéž).

2.2.4 Zpravodajské hodnoty

V procesu mediální produkce sehrávají důležitou roli mimo jiné také zpravodajské hodnoty, které plní funkci kritéria pro výběr událostí, které překročily práh pozornosti médií a mohou se tak stát zprávou (Reifová 2004: 76). Podle Fowlera však zpravodajské hodnoty nejsou jen určitými kritérii výběru zpráv, ale představují také návod k reprezentaci (Fowler 1991: 19). Zde však Boyd upozorňuje, že ve světě orientovaném na elity a negativní události tak „*převažující zpravodajské hodnoty mohou být zkreslujícím zrcadlem světa*“ (Boyd 1988: 165). Termín „zpravodajské hodnoty“ použil jako první v roce 1992 Walter Lippman a definoval je jako jednoznačnost, překvapivost, prostorovou blízkost, osobní zaujetí a konflikt (Reifová 2004: 76). Teorii zpravodajských hodnot později rozšířili Galtung a Ruge ve své analýze *The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers* a definovali celkem 12 zpravodajských hodnot, které ovlivňují tvoření zpráv. Patří mezi ně:

Četnost, která znamená časové rozpětí, potřebné k rozvinutí dané události. Platí, že čím menší je toto rozpětí, tím je větší šance, že se daná událost stane zprávou.

Velikost znamená, že čím enormnější je předmět události, tím roste jeho šance stát se zprávou (např. nezvykle násilná vražda).

Jednoznačnost působí jako kritérium zprávy, ve které musí být jasné, co se stalo nebo například kdo to způsobil.

Srozumitelnost je důležitá v případě kulturně blízkém tématu dané události.

Souznění slouží jako kritérium při výběru zpráv v tom smyslu, že daná událost má být v souladu s očekáváním publika.

Překvapení představuje kritérium, podle kterého by měla zpráva obsahovat určité překvapení, které se vymyká předvídanému vývoji události.

Kontinuita znamená, že události, u kterých se předvídá další vývoj, jsou pro novináře zajímavější.

Kompozice vyjadřuje kritérium vyváženého zpravodajství ve smyslu kombinace různých žánrů.

Odkaz k elitním národům má vliv na výběr událostí do zpravodajství ve smyslu jednání elitních národů, které v sobě nese více následků než u ostatních národů a je tudíž zajímavější.

Odkaz k elitním osobám funguje na stejném principu, jen jsou předmětem zájmu elitní lidé.

Personalizace předpokládá, že události, jejichž hlavním předmětem je konkrétní osoba nebo skupina mají tendenci být upřednostňovány. Zároveň může platit, že tato událost je důsledkem činů dané osoby nebo může nabývat formu příběhu.

Negativita představuje kritérium, na jehož základě jsou upřednostňovány negativní události na úkor zpráv pozitivních (Galtung, Ruge 1965: 66 - 69).

2.2.5 Reprezentace menšin v médiích

Van Dijk uvádí, že menšiny mají jako zdroje informací menší přístup do médií, protože nemají kontrolu nad mnoha zdrojovými diskursy, na kterých je každodenní „newsmaking“ založen. Názory menšin jsou také méně žádány nebo méně označovány za důvěryhodné proto, že většinu novinářů tvoří většinová (západní) populace. Van Dijk také dodává, že zejména u etnických témat poskytují zprávy v tisku či televizi první fakta,

ale současně také první definice problému a první názory vycházející z úst autorit či jiných „bílých“ elit (Van Dijk 2000: 37-38).

Přestože od 60. let začal v západních médiích explicitní rasismus zásadně ubývat, zůstávají média důležitým hráčem na poli reprodukce rasistických sociálních reprezentací. V současné době se tedy hovoří spíše o „novém rasismu“, který je sice na první pohled nepatrný, ale jeho důsledky mohou být efektivnější než u rasismu neskrývaného. Média bývají zaměřená na určité skupiny osob, jako jsou imigranti nebo etnické menšiny a spojují je většinou s násilím, kriminalitou nebo socio-ekonomickou hrozbou, a tím přispívají ke konstruování a přijímání těchto modelů. Reprezentace těchto skupin v kontextu nového rasismu je založena na několika strategiích, mezi které patří například zaměření na kulturní odlišnosti nebo vytváření kategorií „my“ a „oni“ a jejich polarizace (Sedláčková 2010:33-34). Tato kategorizace se posléze projevuje při vyzdvihování pozitiv a potlačení negativ vlastní skupiny. U ostatních sociálních skupin dochází naopak k upřednostňování negativ na úkor reprezentace pozitivních vlastností. Tato strategie Van Dijka je nazývána jako ideologický čtverec (Van Dijk 1998: 33).

2.2.6 „My“ versus „Oni“

Bauman definuje kategorii „my“ jako skupinu, k níž patříme a s níž se ztotožňujeme, a tudíž jí také rozumíme. Kategorie „oni“ naopak představuje skupinu, k níž nepatříme a zpravidla k ní patřit nechceme, a proto se vůči ní vymezujeme (Bauman 2004: 43). Hall vymezuje skupinu „těch druhých“ jako skupinu lidí, kteří jsou jakýmkoliv způsobem výrazně odlišní od většiny. „Oni“ jsou pak mnohem častěji vystavováni reprezentaci v binárních opozitech, jako například dobrý/špatný, civilizovaní/primitivní, vyspělost/zaostalost, tolerance/netolerance, umírněnost/extremismus (Hall 2001: 229). *Dualistický přístup jednotní „my“ versus jednotní „oni“ pomáhá jen více mystifikovat a zalétat tak silné*

koncepty rasa, třída a gender, a oslabovat pokusy o reflexivitu. Zároveň to vznáší silné otázky o reprezentaci – jak ve smyslu politickém – kdo mluví za koho, tak i v širším smyslu jak jsou druzí prezentováni nebo re-prezentováni“ (Bottomley 1992: 214).

Důležitou roli zde hrají také mocenské vztahy, které Noirel definuje jako symbolické. *„Ti, kdo disponují mocí nad komunikačními prostředky, mají zároveň moc symbolické povahy, neboť se obracejí na veřejnost“* (Noiriel 2012: 15). Noiriel také ukazuje na předvolební kampaň Sarkozyho, který ve svých projevech propojoval imigraci s národní identitou a přispíval tak k vytváření hranic mezi „my“ a „oni“, kde imigrace přistěhovalců představovala hrozbu (Noiriel 2012: 139). George Bush, který byl v roce 2001 prezidentem USA a disponoval tak symbolickou mocí, poskytl první názory „elity“ na teroristické útoky (Van Dijk 2000) a dne 12.9.2001 se vyjádřil takto:

[...] Záměrné a smrtelné útoky, které byly podniknuty včera proti naší zemi, nebyly pouhými teroristickými činy. Byly to akty války. Tato skutečnost bude vyžadovat, aby se naše země sjednotila v pevném odhodlání a rozhodnosti. Napadeny jsou svoboda a demokracie. [...] Tento nepřítel zaútočil nejen na náš lid, ale na všechny svobodomyšlné lidi všude na světě. Spojené státy americké použijí všechny své prostředky, aby tohoto nepřítele porazily [...].²

George Bush zde několikrát použil zájmeno „náš“ s odkazem na naši zemi nebo náš lid, čímž se vymezuje proti „nim“, které Bush definuje jako nepřátele, útočící na „nás“ (Nekvapil, Leurar 2010: 627). Pokud takto hovoří hlava největší mocnosti Západu, nemůže být pochyb o tom, že si tento způsob prezentace osvojí média po celém světě.

---

² Znovu k 11. 9. 2001: Jak se „dělá historie“ v politickém diskurzu. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b9c845ba42e332eb211b12574b335b2f0bd1c59c_nekvapilleudar.pdf

2.2.7 Muslimové v médiích

Z výzkumu, který provedl Mendel, Ostřanský a Rataj vyplývá, že se mediální obraz soustředí na terorismus, konflikty a odlišnost, a tudíž je tento obraz značně pokřivený. Média pracují s neověřenými prognózami, kterými vyvolávají xenofobní nálady ve společnosti. Podle Sedláčkové je v českých médiích velký nedostatek pozitivních informací o muslimských zemích, které by vyzdvihovaly jejich umění, literaturu, architekturu a podobně (Sedláčková 2010: 52-53).

2.2.7.1 Obraz muslimů v českých médiích

Křížková ve své analýze uvádí, že *„vzhledem k malému počtu muslimů na českém území a zároveň předpokládané silné mediální akcentaci problémů spojovaných s islámem ve světě v poslední době, se v české veřejnosti mohou vytvářet názory, které neodpovídají realitě skutečného života muslimské komunity v Čechách, ale mohou zprostředkovaně ovlivňovat jejich zdejší životní prostor“* (Křížková 2006: 1) a dodává, že vlivem absence osobní zkušenosti nemají občané České republiky možnost konfrontovat tyto informace s něčím jiným, než opět s mediálně konstruovaným obrazem islámu (Tamtéž). Také Mendel, Ostřanský a Rataj *Islám v srdci Evropy* upozorňují, že zde byl islám vnímán vždy jako něco vzdáleného, či exotického, a tudíž se Češi dozvídali o muslimech především zprostředkovaně (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007: 408).

Způsob prezentace muslimů v českých médiích se ukazuje také například v tzv. boji o mešity, který byl značně medializován. V muslimských zemích je mešita prostorem pro shromažďování k modlitbám, obřadům, vzdělávání a jiným kulturním akcím. Na Západě však mešita nese poněkud odlišný význam, vzhledem k tomu, že zde muslimové tvoří menšinu. Mešita zde proto slouží především jako centrum místní muslimské komunity a její existence je jasným znamením

přítomnosti islámu ve veřejném prostoru. A právě zde vzniká podle Vojtíška problém. Dokud se aktivity muslimů odehrávají v soukromém prostoru, nikdo se nebouří. Avšak v momentě, kdy se tyto aktivity přesouvají do prostoru veřejného, dochází k tzv. boji. Problémem tedy nejsou muslimové, kteří se v mešitě scházejí, ale právě viditelnost mešity (Vojtíšek 2006: 19-20).

Moc médií ovlivňovat občany a jejich názory byla doložena při pokusu o výstavbu mešity v Teplicích. První pokus o její výstavbu v Teplicích proběhl v roce 1995, přičemž autorem projektu byl podnikatel ze Spojených arabských emirátů, který byl v místním tisku představen jako „*bohatý obchodník ze Spojených arabských emirátů Juma Ubaib Abu Alshwareb*“ (Kantarová 2007: 54). Hlasem veřejnosti se tehdy stala místní církev, která k tomuto záměru vyjádřila písemný odpor adresovaný místnímu starostovi. Tento pokus o výstavbu mešity se v roce 1995 neuskutečnil. V roce 2004 proběhl v Teplicích pokus o realizaci projektu Orientálního kulturního centra, jehož součástí měla být mimo jiné také mešita (Tamtéž: 54-55). S tímto projektem město souhlasilo. V Teplickém kurýru se však 9.4.2004 objevilo oznámení, „*že Mešita zřejmě bude..., a že občané města se budou muset nějak smířit s tím, že z původní „malé Paříže“ se v blízké budoucnosti stane „malá Káhira*“ (Kantarová 2007: 55). Teplický kurýr sehrál v této kauze podle Kantarové významnou roli, neboť se jedná o periodikum, které je distribuováno přímo do poštovních schránek zdarma a po celou dobu trvání kauzy (tedy více než šesti měsíců) zachovával odmítavý postoj k tomuto projektu, který byl prezentován jako hrozba pro teplické občany. Přestože byl projekt zpočátku vítán, po zapojení médií byl tentýž projekt v očích veřejnosti vnímán jako negativní. Ani tento pokus o výstavbu mešity tedy nakonec nebyl úspěšný a Arabové, kteří do tohoto lázeňského města přinášeli zisk více než deset let, byli najednou obrazem zla a přímého nebezpečí (Tamtéž: 55-56). Kantarová v této souvislosti upozorňuje, že „*během této kauzy došlo k výrazné změně profilu Araba z obrazu*

movitého, a tudíž vítaného lázeňského hosta k obrazu někoho, koho je třeba se obávat, protože vlastně „patří“ do stejné skupiny jako ti, kteří páchají atentáty“ (Tamtéž: 57).

Na případu teplické mešity je jasně vidět mediální konstrukce reality prostřednictvím stereotypů a vyzdvihování negativních rysů muslimské menšiny. Předmětem zájmu mé analýzy bude najít v daném tisku způsob označování muslimů identifikovat, jaký obraz muslimů je vytvářen.

2.2.8 Stereotypy

Stereotypy jsou zjednodušenými reprezentacemi lidských projevů, rysů či postojů, které se ustanovují neustálým opakováním téhož. Účinným nástrojem pro reprodukci stereotypních představ jsou média, která nám zprostředkovávají informace (Burton, Jiráček 2001: 188). Tyto zjednodušené představy se často týkají jinakosti, tedy například jiných národů nebo kultur, které představují tzv. out-groups a bývá v nich emocionální hodnocení (Sedláčková 2010: 62).

2.2.8.1 Stereotypy v prezentaci muslimů

Snadno viditelná stereotypizace muslimů je například ve filmu. Zatímco Ital nemusí být vždy nutně mafián a žid chamtivý lakomec jako tomu bývalo dříve, Arab zůstává ve filmu nadále v negativním, ač modernizovaném smyslu. V tomto smyslu se v anglickém kontextu hovoří o stereotypu tří B, kterými jsou: milionář (billionaire), terorista (bomber) a člověk se zálibou v břišních tanečnicích (belly dancers). Jack G. Shaheen prováděl výzkum filmových a televizních stereotypů v zobrazování Arabů a upozorňuje, že vzniká stále více akčních filmů s teroristickou tematikou a fundamentalistickou omezeností, kde se teroristé pomodlí, a pak vraždí (Kropáček 2002: 139-140). Podle Shaheeha je stereotypizovaný muslim v americké společnosti

připodobňován k iránskému Ajatolláhu Chomejnímu, lybijskému Muammaru Kaddáfímu nebo iráckému Saddámu Husajnovi (Shaheen 1997: 3).

Stereotypizace muslimů však neprobíhá jen v televizi a filmu, ale samozřejmě i v tisku. Mezi známé případy patří kauza z roku 1995, kdy došlo k výbuchu ve federální budově v Oklahomě. Tato kauza okamžitě vyvolala islamofobně laděné reakce, dožadující se dopadení nepochybně muslimských zločinců. Později se však ukázalo, že pachatelem byl armádní veterán Timothy Mc Veigh, nikoli muslimský pachatel (Kropáček 2002: 140).

3 EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 Výzkumné otázky a cíle

Cílem této práce je především zjistit, jak jsou v tisku označováni muslimové a jaký mediální obraz muslimů je v tisku vytvářen. Výzkumný vzorek tvoří Mladá Fronta DNES a deník Právo v letech 1999 a 2003. Hlavní výzkumná otázka tedy zní: Jakým způsobem jsou muslimové označováni ve vybraném tisku před rokem 2001 a po něm? Pro zodpovězení této otázky budu postupně vytvářet kategorie pro označování muslimů, do kterých budou analyzované články zařazovány, a následně budu sledovat četnosti jednotlivých kategorií. V rámci těchto kategorií budu také sledovat, zda se způsob označování v jednotlivých letech liší, případně jak. Poté se pokusím tato zjištění kvalitativně interpretovat.

Vedlejší výzkumná otázka byla definována takto: Jaký obraz muslimů je v tisku vytvářen? A podotázka této výzkumné otázky zní: jaké zpravodajské hodnoty jsou v tomto kontextu preferovány při výběru zpráv? Jak již bylo zmíněno, zpravodajské hodnoty jsou významným kritériem pro výběr událostí v médiích. Proto jsem se rozhodla ověřit, jaké zpravodajské hodnoty deníky MF DNES a Právo při výběru událostí preferují, a najít tak odpověď na tuto výzkumnou otázku. Jak ve své knize *Islám v médiích* píše Lucie Sedláčková, v médiích je často žádaná negativita, což může vést k převaze negativních článků o muslimech, a tudíž také k negativní prezentaci muslimů, čímž může být vytvářen také dojem, že například všichni muslimové jsou teroristé a násilníci (Sedláčková 2010: 28).

3.2 Konstrukce výzkumného vzorku

Pro analýzu prezentace muslimů jsem si vybrala deník Mladá fronta DNES a Právo, jelikož oba deníky jsou považovány za deníky se seriózním obsahem, tedy nebulvárním. Deník MF DNES byl vybrán z důvodu početné čtenářské obce a také politického zaměření. Na oficiálních webových stránkách vydavatelství Mafra, a.s., jehož součástí je MF DNES, je zveřejněno, že Mladá fronta DNES není závislá na žádné politické straně a nedává přednost žádnému úzce vymezenému ideovému proudu. Ve zpravodajství se snaží být nestranná a vyznává hodnoty svobody, politické a názorové plurality a odmítá extremismus, komunismus, nacismus, či rasismus³. Lucie Sedláčková však na základě své analýzy dospěla k názoru, že některé články prezentovaly názory, které nutně vycházely z určité ideologické perspektivy. Podle ní se proto deník MF DNES přiklání k pravicovému politickému spektru (Sedláčková 2010: 41). Z tohoto důvodu shledávám deník Právo jako vhodný druhý zdroj dat vzhledem k tomu, že se přiklání spíše k levicovému politickému spektru.

Za sledované období byl zvolen v obou denících rok 1999 a 2003, aby byl zajištěn dvouletý odstup (před i po) od teroristického útoku ze dne 11. září 2001, který byl zvolen jako důležitý mezník mé práce. Za základní kódovací jednotku bude považován článek v daném tisku a v daném sledovaném období. Jako kritérium při výběru základních kódovacích jednotek, tedy článků, bylo zvoleno klíčové slovo „muslim“. Články odpovídající těmto kritériím byly následně vyhledávány pomocí databáze Anopress⁴.

V databázi Anopress bylo tímto způsobem nalezeno celkem 761 článků (viz. Graf 1). V roce 1999 odpovídalo stanoveným kritériím 322

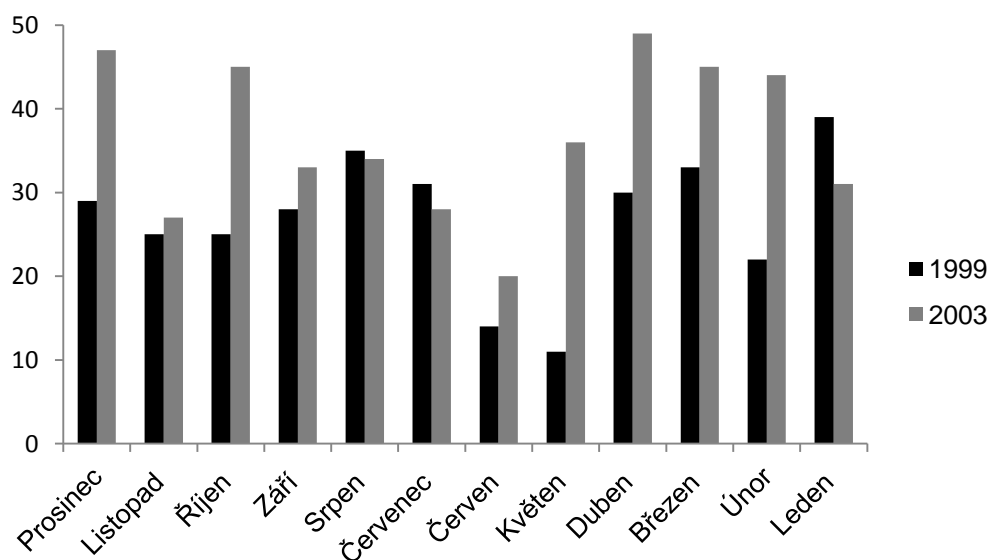
³ <http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/otazky-a-odpovedi>

⁴ Dostupné z: <http://www.anopress.cz/Web/PagesFree/Home.aspx>

článků a v roce 2003 439 článků. Již z této statistiky se dá v roce 2003 vypočítat nárůst článků s muslimskou tematikou o více než 100 článků, než jich bylo v roce 1999. V tomto kontextu tedy můžeme hovořit o nerovnoměrné distribuci článků s muslimskou tematikou před rokem 2001 a po něm.

Graf 1. Přehled souhrnných počtů článků v denících MF DNES a Právo v jednotlivých měsících v roce 1999 a 2003

Vzhledem k velkému počtu nalezených článků byly pro analýzu vybrány 3 reprezentativní měsíce (prosinec, duben a únor), které obsahovaly nejvíce článků s klíčovým slovem „muslim“ a jeho gramatické varianty z kořene slova. Z tohoto souboru článků byly v následujícím kroku vyřazeny články, které se vyskytovaly v databázi opakovaně, kulturní tipy a programy, dopisy čtenářů, rubrika sportu a na cestách. Vyřazeny byly také články, ve kterých se vyskytovalo slovo „Muslim“⁵.

⁵ Muslim s velkým M, je označení pro etnickou skupinu Bosňáci. Jedná se o částečně státní národ, který obývá částí území Bosny a Hercegoviny, dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/090723122901.pdf>
V mé práci jsem se zabývala muslimy, jakožto náboženskými příslušníky islámu, z tohoto důvodu jsem vyřadila články o „Muslimech“ jako o specifické etnické skupině.

3.3 Metodologie

Jak jsem již zmínila, ve svém projektu budu analyzovat mediální sdělení ve vybraném tisku v určitém časovém období. Jako metodu zkoumání jsem zvolila obsahovou analýzu, kterou budu provádět na vzorku dvou deníků 2 roky před rokem 2001 a stejně tak 2 roky po něm, tedy v letech 1999 a 2003. Pro tuto výzkumnou práci jsem zvolila deník Mladá fronta DNES jako zástupce mediální skupiny Mafra, a.s. a deník Právo. V rámci analýzy se budu zaměřovat především na to, jak jsou v tisku v jednotlivých časových obdobích prezentovány události, ve kterých vystupují muslimové. Důležité pro mne bude, jak jsou v těchto sděleních muslimové označováni a kategorizováni.

3.3.1 Obsahová analýza

Obsahová analýza je metodou, která vychází ze sociálněvědních metod měření a kvantifikace a používá se v oblasti výzkumu masových médií. Mezi charakteristické znaky této metody patří strukturovanost a ověřitelnost. Helmut Schererer ji definuje jako *„kvantitativní výzkumnou metodu pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek“* (Scherer 2004: 29-30).

Položení základního kamene této metody bývá spojováno s Bernardem Berelsenem a Haroldem D. Lasswellem. Harold D. Lasswell se zajímal o symboly a stereotypy v politické propagandě, což ho během 2. světové války přivedlo do čela vládního výboru pro analýzu propagandy v USA, kde vypracoval postupy analýzy obsahů do ucelené podoby. V 50. letech potom Berelsen publikoval první manuál metody obsahové analýzy s názvem *Content analysis in Communication Research*. Mezi ním vypracované zásady této metody patří například požadavek na systematiku, kterou je podle něj nutné chápat jako jasně strukturované a neměnné uchopení výzkumu. Další zásadou je potom

aplikace totožného postupu na všechny objekty analýzy (Reifová 2004: 21-22). Hynek Jeřábek ve své knize Úvod do sociologického výzkumu uvádí právě Berelsonovu definici obsahové analýzy, jež zní: „*Obsahová analýza je výzkumná technika pro objektivní, systematický a kvantitativní popis sledovatelného (manifestního) obsahu komunikace*“ (Jeřábek 1993: 85). Technika obsahové analýzy tedy umožňuje měření proměnných v psaném textu, jelikož psaný text má v obsahové analýze stejnou podobu jako totéž, co přináší výzkumné šetření (Kronick 1997: 57). Hlavním cílem obsahové analýzy je podle Jeřábka využití psaného a nekvantitativního dokumentu a jeho následného převedení na kvantitativní údaje. Výzkumník musí nejprve vytvořit soubor kategorií a poté zaznamenávat četnosti výskytu jednotlivých kategorií v textu (Jeřábek 1993: 85).

Jako každou jinou metodu lze i obsahovou analýzu rozdělit do několika standardizovaných kroků. V první řadě je nutné zvolit samotné téma výzkumu a definici výzkumného problému, na jehož základě se stanoví konkrétní hypotézy výzkumu. Ve fázi operacionalizace se stanoví analyzované médium a poté se definují analytické kategorie. Následně přichází fáze kódování a provedení samotné analýzy (Reifová 2004: 22).

Obsahová analýza má bohužel i několik omezení, za která je kritizována. Nevýhodou je, že má tato metoda reduktivní vlastnost a má tendenci zastírat komplexnost jevů. Kvůli lepší manipulaci s daty převádí kvalitativní data do kvantitativní podoby a to jí brání v dostatečném uchování interpretativních kvalit výsledků z jednotlivých článků (Hendl 2005: 360).

Nejprve jsem tedy provedla kvantitativní analýzu v rámci kategorií, jak jsou muslimové v jednotlivých člancích označováni, přičemž tyto kategorie byly vytvářeny v průběhu pročítání článků, aby se omezilo vkládání vlastních významů do analyzovaných textů. Poté jsem sledovala

četnosti jednotlivých kategorií, interpretovala a doplnila výsledky také pomocí kvalitativní obsahové analýzy a popsala proměnu prezentace muslimů v analyzovaném tisku, kterou odhalila má analýza. Stejným způsobem byla následně provedena také analýza zpravodajských hodnot.

4 ANALYTICKÁ ČÁST

4.1 Charakteristika výběrového souboru

Konečný analyzovaný soubor se skládal ze 169 článků, z toho 87 článků pocházelo z deníku MF DNES a 82 článků z deníku Právo. Rok 1999 byl prezentován celkem 55 články a rok 2003 114 články. Z celkového souboru tak vyplývá, že zatímco produkce jednotlivých deníků je přibližně stejná (ačkoli produkce MF DNES lehce převyšuje deník Právo), produkce článků v jednotlivých letech se již výrazně liší. Rok 2003 představuje zhruba dvakrát tolik článků oproti roku 1999, což poukazuje na vliv událostí z roku 2001, které se staly předmětem vzrůstu zájmu o téma jako je islám, terorismus a podobně. Právě v této souvislosti upozorňuje Andrew Silke, že každých 6 hodin je v anglickém jazyce publikována nová kniha o terorismu a při současném trendu budou publikace od roku 2001 představovat 90% veškeré literatury na téma terorismus (Jackson 2009: 171).

4.2 Interpretace dat

4.2.1 Definice kategorií pro označování muslimů

V průběhu analýzy jsem postupně definovala 7 kategorií, které vybrané novinové deníky užívaly k označení a prezentaci muslimů. V první kategorii jsem definovala muslimy jako teroristy, kam byly zařazovány články, které explicitně hovořily o muslimech jako teroristech, případně odkazovaly k teroristickým organizacím. Druhou kategorií tvořili muslimové jako násilníci. Tam jsem zařadila články, které popisovaly násilí ze strany muslimů, přičemž toto násilí nebylo definováno jako teroristické. Třetí kategorie byla definována pro zjednodušení jako náboženství a byly do ní zařazovány takové články, ve kterých bylo užito označení „muslim“ (případně další gramatické varianty odvozené od kořene slova) pouze pro příslušníky islámu a téma muslimů nebylo

v člancích dále rozvíjeno. Jednalo se zejména o takové články, v nichž byl obsažen výčet několika takových skupin příslušných k jednotlivým náboženstvím. Čtvrtou kategorií tvořily články, které popisovaly muslimy jako radikály nebo extremisty. Pátou kategorií jsem pojmenovala muslimové jako menšina, kam byly zařazovány články, které popisovaly muslimy jako menšinové obyvatele, uprchlíky nebo přistěhovalce. Šestou kategorií tvořili muslimové jako nepřátelé nebo hrozba, do níž byly zařazovány články, které využívaly tohoto označení. Poslední, sedmou kategorií, jsem nazvala odlišní jedinci a zařadila jsem do ní články, které popisovaly muslimy jako jedince, kteří se nějakým způsobem liší (kultura, zvyky, symboly a podobně). Články, které označovaly muslimy několika způsoby, mohly být zařazeny ve více kategoriích.

4.2.2 Definice vybraných zpravodajských hodnot

Pro potřeby mé analýzy jsem z kompletního výčtu zpravodajských hodnot vybrala následující kategorie: negativita, konflikt, personalizace, blízkost a elitní národy. Články, které obsahovaly více zpravodajských hodnot, mohly být zařazeny ve více kategoriích.

Článek byl zařazen pod kategorii „negativita“, jestliže téma prezentovalo negativní chování a činy nebo bylo spojováno s negativními důsledky.

Článek byl zařazen pod kategorii „konflikt“, jestliže téma prezentovalo střet, konflikt, či nějaký jiný spor.

Článek byl zařazen pod kategorii „personalizace“, jestliže byli hlavní postavou konkrétní jedinci nebo skupiny. Případně pokud měl článek formu příběhu konkrétních jedinců.

Článek byl zařazen pod kategorii „blízkost“, jestliže se jednalo o téma, které je geograficky nebo kulturně blízké českému publiku.

Článek byl zařazen pod kategorii „elitní národy“, jestliže bylo v článku odkazováno na elitní národy jako například USA, Velká Británie, Francie, Rusko a podobně.

Článek byl zařazen pod kategorii „jiné“, jestliže neodpovídal charakteristikám žádné z výše uvedených kategorií.

4.2.3 Výsledky analýzy v roce 1999

4.2.3.1 Označování muslimů

Z výsledků analýzy můžeme vidět (viz. Tabulka 1), že nejvíce používanou kategorií pro označování muslimů se v roce 1999 stala shodně u obou deníků kategorie muslimů jako násilníků. Deník MF DNES popisoval muslimy jako násilníky v 32 % analyzovaných článcích a deník Právo tímto způsobem označoval muslimy v 26,7 % analyzovaných článcích. Tuto vysokou četnost kategorie násilníci si vysvětlují tím, že oba deníky v roce 1999 věnovaly značnou pozornost nejzávažnějším náboženským střetům mezi křesťany a muslimy, které se odehrávaly v Indonésii.⁶ Tyto střety byly popisovány jako krvavé násilí, nejbrutálnější nepokoje v Indonésii a podobně. Jeden z článků referoval o těchto střetech takto:

*[...] Lidé byli rozsekáváni mačetami, mnoho osob bylo lynčováno davem a bezdůvodně byli zabíjeni i starci a děti. Důvod? Jedni jsou křesťané a druzí muslimové. [...] „Všichni se zde obávají, že muslimové na různých místech Indonésie sáhnou k mohutné odvetě“. [...]*⁷

Násilí je zde brutálně vyobrazeno a zabíjení dětí, které je navíc definováno jako bezdůvodné, dodává článku negativní charakter. Prezentuje násilné chování, které je umocněno jednoduchou otázkou

⁶ Článků, věnovaných těmto střetům, bylo v kategorii násilníci dohromady 10 z 16 článků.

⁷ Indonéský ostrov Ambon zažívá jedny z nejbrutálnějších nepokojů v zemi, MF Dnes, 2. 3. 1999

a následnou odpovědí, která omezuje problémy v Indonésii pouze na problém náboženský, který je prezentován jako malicherný. Přestože má tento konflikt dvě strany, jako zdroj obav jsou zde označováni muslimové. Navíc „obava všech“ vede ještě k umocnění této hrozby.

Druhou nejpočetnější kategorií tvořili muslimové jako odlišní jedinci. V deníku MF DNES byla tato kategorie zastoupena ve 20 % analyzovaných článků a v deníku Právo tvořilo tuto kategorii 23,3 % článků. V této kategorii se nacházely články, které informovaly české publikum především o ramadánu nebo pouti do Mekky. Mimo to patřily do této skupiny i takové články, které informovaly o odlišné kultuře, organizaci, symbolech a podobně. Společným jmenovatelem všech těchto článků byla jinakost, kterou se novináři snažili českému publiku přiblížit.

Deník MF DNES ve svých článcích informoval čtenáře o muslimech a probíhajícím ramadánu takto:

*[...] Muslimové přes den nepozřou sousto, nepijí, nekouří a zdržují se pohlavního styku. [...]*⁸

Tato věta staví muslimy do pozice jedinců s odlišnými zvyky, pravidly a chováním, čímž potvrzuje stereotypní rozlišování kategorií „my“ a „oni“, kde muslimové náležejí do skupiny „oni“, neboť jsou jiní.

Deník Právo zase v jednom z článků informoval své čtenáře o kauze, v níž měl Němec pohlavní styk se svobodnou muslimkou v Íránu.

---

⁸ Velký půst o ramadánu se večer promění v hostinu pro každého, MF Dnes, 15. 12. 1999

*[...] Podle íránských zákonů se mimomanželský sex mezi muslimy trestá bičováním, ale v případě, že muž navíc není muslim, riskuje trest smrti. [...]*⁹

Tato citace čtenářům přibližuje muslimské tresty a morální hodnoty, které jsou odlišné od systému v České republice. Negativita pak sílí ve druhém souvětí, kde je představena hrozba v podobě smrti pro všechny, kteří nejsou příslušníky islámu.

Nejméně užívaný způsob označování muslimů byl v jednotlivých denících odlišný. V deníku MF DNES to byla kategorie teroristé, která byla zastoupena ve 4 % článků. Zatímco v deníku Právo byla nejméně využitou kategorií kategorie muslimové jako nepřátelé/hrozba, která byla zastoupena v 6,7 % článků. Z toho vyplývá, že v roce 1999 byli muslimové nositelem hrozby, či představiteli nepřátel a prezentováni jako teroristé ze všech kategorií nejméně.

Tabulka 1. Relativní četnost kategorií v % pro označování muslimů v roce 1999 ve vybraných denících

	MF DNES (n=25) relativní četnost	Právo (n=30) relativní četnost
Teroristé	4,0	10,0
Násilníci	32,0	26,7
Náboženství	12,0	16,7
Radikálové	16,0	3,3
Menšina	16,0	20,0
Nepřátelé/hrozba	8,0	6,7
Odlišní	20,0	23,3
Celkem ¹⁰	108,0	106,7

⁹ Krátce, Právo, 9. 4. 1999

¹⁰ Hodnota celkem může nabývat vyššího součtu než 100%, jelikož jeden článek mohl být zařazen do více kategorií.

4.2.3.2 Výsledky analýzy vybraných zpravodajských hodnot

Jak můžeme vidět, (viz. Tabulka 2) nejpoužívanější zpravodajskou hodnotou při výběru zpráv, které budou zveřejněny v deníku MF DNES, byla dle výsledků analýzy hodnota konfliktu, která tvořila 52 % článků. Z těchto výsledků lze vyzvořit, že deník MF DNES preferoval nejvíce takové události týkající se muslimů, jejichž předmětem byl nějaký konflikt, jehož účastníky byli muslimové. Těmto výsledkům odpovídá téma náboženských střetů mezi křesťany a muslimy v Indonésii, které tvořily v obou denících velkou část článků, věnujících se konfliktům. Druhou nejpreferovanější zpravodajskou hodnotou zde byla negativita (40 %). V deníku Právo převažovala na prvním místě právě negativita, která se podílela na tvorbě a produkci 40 % článků zveřejněných ve sledovaném období. Deník Právo na rozdíl od MF DNES preferoval při výběru více zpráv, které byly českému publiku geograficky blízké. Hodnota blízkosti zde tvořila 33,3% článků. V tomto směru bylo v daném období aktuální téma uprchlíků z Kosova, mezi které patřili muslimové. Na území České republiky byly zakládány uprchlické tábory a vlivem těchto událostí se zdejší občané dostávali do kontaktu s muslimy tváří v tvář. Deník Právo na toto téma nabízel publiku články jednak z pozice těchto kosovských uprchlíků, tedy „jejich“:

[...] „U nás doma prý máme moc dobré víno, ale nikdy v životě jsem ho nepil,“ usmál se Bilalli s tím, že si to jako muslim nemůže dovolit. Nikomu však své náboženství a osobní názory nevnučuje. [...]”¹¹

Křížková v souvislosti s prezentací muslimů, žijících krátkodobě i dlouhodobě na území České republiky upozorňuje, že média mají tendenci představovat muslimy ve vztahu k vepřovému a alkoholu, který je od české kultury odlišný. V této souvislosti je pak zpravidla vyžadováno

---

¹¹ V Zastávce čeká na návrat domů 35 kosovských Albánců, Právo, 27. 3. 1999

ujištění, že tato odlišnost nepředstavuje „hrozbu“ (Křížková 2007: 51). Jakousi formu tohoto ujištění představuje v tomto případě poslední věta citace.

Deník Právo na druhé straně publikoval také články z perspektivy českých občanů („my“), kteří se vyjadřovali o uprchlících („oni“) a potvrzovali tak toto rozlišování svými výroky:

*[...] „My jsme za války taky nikam neutíkali. Nemám z nich radost. Chodila jsem sama do lesa, teď se bojím,“ svěřila se jedna starší žena, ale odmítla se představit. Oponoval jí 54letý Viktor Musil: „Vždyť jsou to chudáci, nic neprovedli. Pomozme jim!“ [...]*¹²

Na základě výsledků této analýzy lze tedy říci, že obraz muslimů v tisku byl v roce 1999 utvářen zejména články s negativním obsahem a konfliktní povahou článků. Mezi nejméně preferované zpravodajské hodnoty patřila hodnota elitní národy, což si vysvětlují právě tím, že se deníky zajímaly o muslimy spíše prostřednictvím konfliktních témat, která se týkala nejvíce náboženských konfliktů mezi křesťany a muslimy v Indonésii.

Tabulka 2. Relativní četnost vybraných zpravodajských hodnot v % v roce 1999 ve vybraných denících

	MF DNES (n=25) relativní četnost	Právo (n=30) relativní četnost
Negativita	40,0	40,0
Konflikt	52,0	26,7
Personifikace	24,0	20,0
Blízkost	8,0	33,3
Elitní národy	16,0	13,3
Jiné	4,0	6,7
Celkem ¹³	144,0	140,0

¹² První útočiště běženců bude ve Zbýšově, Právo, 28. 4. 1999

¹³ Hodnota celkem může nabývat vyššího součtu než 100%, jelikož jeden článek mohl být zařazen do více kategorií.

4.2.4 Výsledky analýzy v roce 2003

4.2.4.1 Označování muslimů

Nejužívanější způsob označování muslimů v roce 2003 se významně liší od roku 1999. Nejužívanější kategorií označování muslimů zde již netvořila kategorie muslimů jako násilníků, nýbrž kategorie muslimové jako nepřátelé/hrozba a to shodně u obou deníků. V deníku MF DNES obsahovalo tuto kategorii 33,9 % článků a v deníku Právo 34,6 % článků (viz. Tabulka 3). Tato vysoká četnost kategorie muslimové jako nepřátelé/hrozba by mohla být do značné míry způsobena růstem zájmu médií o islámský terorismus po roce 2001, jak popisuje Jackson (Jackson 2009). Topinka pak hovoří o vytvoření diskursu, „*který je vůči muslimům negativně naladěn a produkuje výhradně výpovědi, které ztotožňují islám a jeho reprezentanty s násilím, či terorismem*“ (Topinka 2007: 19), přičemž tento diskurs posílily výpovědi po roce 2001, ve kterých je na muslimy primárně nahlíženo jako na nepřátele řádu (Tamtéž). Články v této kategorii se vyznačovaly především citováním nenávislných hesel vůči Americe z úst muslimů jako například „*Amerika je nepřítelem Boha!*“¹⁴. Často se v těchto článcích také vyskytoval pojem „džihád“ interpretovaný jako svatá válka muslimů, ke které jsou muslimové vyzýváni. Deník MF DNES například otiskl článek, v němž použil následující citaci:

*[...] „Všem muslimům a arabům: zabijte syny nevěrců, zabíjejte Američany, kdekoli je najdete,“ řekl včera ke shromážděným věřícím šajch Abdal Látif. [...]*¹⁵

Deník Právo informoval o muslimech jako o hrozbě příslušníků západních zemí s odkazem na „džihád“ například takto:

¹⁴ Tisíce Iráčanů v ulicích Bagdádu proti USA, Právo, 19. 4. 2003

¹⁵ Braňte Irák kamením i svými těly, MF Dnes, 22. 3. 2003

*[...] Podřezat krky útočícím Američanům a Britům vyzval včera své jednotky v televizním projevu irácký diktátor Saddám Husajn s odvoláním na svatou válku (džihád) muslimů proti nevěřícím. [...]*¹⁶

Další zajímavý článek otiskl také deník Právo. Informoval čtenáře o tom, že žáci jedné základní školy využili válku v Iráku jako záminku k šikaně mladších spolužáků.

*[...] Válka školu rozdělila na tábor spojenců a nesmiřitelně potírané vzpurné Iráčany. „Tebe zastřelím, seš Iráčan a muslim! Já jsem Bush a ty Husajn“. [...]*¹⁷

Tato citace ukazuje jednak osvojování a následné aplikování kategorií „my“ (Bush/dobro) a „oni“ (Husajn/zlo), což odkazuje k reprezentaci a rozlišování těchto skupin v binárních opozitech podle Halla (Hall 2000) již ve školním věku. Ukazuje se také mimo jiné vliv médií na konstrukci reality, neboť žáci základní školy v České republice s největší pravděpodobností nemají jiný zdroj informací než média a své rodiče. Také se zde ukazuje, že příslušnost k islámu slouží těmto dětem jakýsi legitimní důvod pro zabití člověka.

Druhá nejužívanější kategorie se však již u jednotlivých deníků lišila. V deníku MF DNES byla pro muslimy nejčastěji užívaná kategorie menšina, která tvořila 17,7 % analyzovaných článků. Tuto kategorii tvořily zejména články, které referovaly o tzv. „českých muslimech“, ale i muslimech obývajících jinou část Evropy. Shodným charakteristickým rysem těchto článků byla informace o tom, že muslimové tvoří na daném území menšinu.

---

¹⁶ Saddám vyzval: Podřezte jim krky!, Právo, 25. 3. 2003

¹⁷ Válka jako záminka k šikaně, Právo, 26. 3. 2003

Tématem muslimů, žijících v České republice a jejich rolí v českých médiích se v analýze s názvem *Neviditelná menšina* zabývala Křížková, která upozorňuje, že v průběhu roku se vyskytují taková období, která novináři nikdy neopomenou. Jedná se o očekávatelné události, které vyhovují novinářským rutinám a obvykle mají již ustálenou mediální podobu. Dodává, že článek o náboženských nebo kulturních tradicích českých muslimů musí být spojen s jiným „atraktivnějším“ tématem, aby měl šanci na otištění (Křížková 2007: 53). V případě mé analýzy tvořilo zmíněné „atraktivnější téma“ Vánoce, které Češi jako křesťané slaví, zatímco muslimové nikoli. V tomto smyslu se v deníku MF DNES psalo o muslimech například takto:

*[...] Palestinský mladík Ismail Abukaresh, který studuje medicínu v Hradci Králové, naopak věříci je, avšak mezi vánočními návštěvníky kostela byste ho hledali marně. Vánoce jsou pro něj obyčejnými všedními dny. Ismail je totiž muslim. [...]*¹⁸

Poslední věta této citace odkazuje k tomu, že je tento mladík jiný, protože je muslim. Opět se zde také objevuje kategorizace skupin: „my“, kteří bychom ho marně hledali a „oni“, kteří jsou od nás odlišní.

Objevovaly se zde však také články, které popisovaly muslimskou menšinu jako hrozbu systému, státu a podobně. V tomto kontextu se jednalo především o „francouzské muslimy“. V tomto smyslu referoval deník MF DNES o muslimech ve Francii například takto:

*[...] Francouzské úřady se obávají i horšího: otevřených projevů antiamerikanismu a atentátů proti symbolům Ameriky. [...] Důvod k obavám tu je: ve Francii žije několik milionů muslimů. [...]*¹⁹

¹⁸ Pro medika z Palestiny jsou Vánoce všední dny, MF Dnes, 31. 12. 2003

¹⁹ Třetina Francouzů přeje USA porážku, MF Dnes, 3. 4. 2003

Z toho vyplývá, že muslimové žijící ve Francii představují hrozbu, artikulovanou francouzskými úřady, které jsou v tomto kontextu nositeli autority.

V deníku Právo představovala druhou nejužívanější kategorii označování muslimů kategorie radikálové/extremisté, jež byla zastoupena ve 21,2 % článkách. Jeden z několika článků tvořil rozhovor s ředitelem civilní rozvědky, kterému byla mimo jiné položena otázka, zda podle něj existuje v České republice důvod k obavám z radikalizace muslimů a odpověď zněla takto:

*[...] Myslím, že muslimové, kteří u nás žijí delší dobu, jsou zde již natolik domestikováni, že od nich žádné nebezpečí nehrozí. Ale pokud jde o import zvenčí, pak tady určité riziko může nastat. [...]*²⁰

Tato citace jednak opět potvrzuje rozlišování kategorií „my“ a „oni“, kteří u nás žijí, a také ukazuje, že muslimové nejsou v České republice považováni za rovnocenné spoluobčany, ale za cizince, kteří tu krátkodobě, či dlouhodobě žijí. Užití slova „domestikovat“ ve spojení s muslimy v sobě nese pejorativní význam a odkrývá jakousi podřadnost muslimů vůči Čechům. V neposlední řadě jsou zde muslimové „importovaní zvenčí“ označeni za potenciální hrozbu.

Oproti roku 1999 došlo kromě nárůstu četnosti kategorie radikálové/extremisté také k nárůstu způsobu označování muslimů jako teroristů, což podporují Topinkova slova (Topinka 2007). Tato proměna poukazuje na změnu ve způsobu označování po roce 2001. V roce 2003 bylo označení muslimů jako radikálů/extremistů obsaženo v 16,1 % článků deníku MF DNES a v 21,2 % článků deníku Právo. Označení muslimů jako teroristů bylo v deníku MF DNES využito v 14,5 % článkách a 19,2 % v Právu.

---

²⁰Válka bez mandátu OSN může ztížit situaci v regionu, Právo, 20. 3. 2003

V nejméně využívané kategorii pro označování muslimů se v roce 2003 proměnila kategorie muslimů jako násilníků z nejužívanější kategorie v roce 1999. V deníku MF DNES obsahovalo tuto kategorii 9,7 % článků a v deníku Právo jen 3,8 %. Tento výrazný posun dále prohlubuje celkovou změnu ve způsobu označování muslimů před rokem 2001 a po něm

Tabulka 3. Relativní četnost kategorií v % pro označování muslimů v roce 2003 ve vybraných denících

	MF DNES (n=62)	Právo (n=52)
	relativní četnost	relativní četnost
Teroristé	14,5	19,2
Násilníci	9,7	3,8
Náboženství	12,9	17,3
Radikálové	16,1	21,2
Menšina	17,7	15,4
Nepřátelé/hrozba	33,9	36,5
Odlišní	16,1	13,5
Celkem ²¹	121,0	126,9

4.2.4.2 Výsledky analýzy vybraných zpravodajských hodnot

Jak můžeme vidět (viz. Tabulka 3), v roce 2003 došlo ke změně v preferenci jednotlivých zpravodajských hodnot. Deník MF DNES preferoval oproti roku 1999 nejvíce zpravodajskou hodnotu negativita (53,2 %), zatímco v Právu převažovala nad negativitou zpravodajská hodnota elitní národy (53,8 %), která oproti roku 1999 zaznamenala poměrně velký nárůst. Určitou souvislost by zde mohl tvořit nárůst označení muslimů jako nepřátel/hrozby, jehož používání v roce 2003 rovněž vzrostlo. V obou kategoriích se totiž objevují nejvíce články, které informují o válce v Iráku a dalších problémech mezi západními a muslimskými zeměmi, které odkazují především na Spojené státy

²¹ Hodnota celkem může nabývat vyššího součtu než 100%, jelikož jeden článek mohl být zařazen do více kategorií.

americké. Důležitá je zde také změna obsahu článků, zahrnujících konflikt. Zatímco v roce 1999 se píše především o náboženských konfliktech mezi křesťany a muslimy v Indonésii, které jsou českému publiku vzdálené a jsou zároveň přesně lokalizované, v roce 2003 představuje tato kategorie především články, které se již neodehrávají na lokální úrovni, ale na úrovni, kde je svět rozdělen na západní a muslimskou stranu konfliktu. Předmětem zájmu těchto článků byla především válka v Iráku vedená Američany nebo hledání a následné dopadení Saddáma Husajna. O kauze „Saddám“ informoval v tomto kontextu deník Právo například takto:

*[...] Jak ale včera napsal britský list The Guardian, nyní Sístání vyzval šíity, aby přestali bojovat a bránit západním silám v jejich tažení proti Saddámovi. [...]*²²

Čtvrtou nejpreferovanější zpravodajskou hodnotu představovala u obou deníků personifikace, která tvořila 29 % článků deníku MF DNES a 19,2 % článků Práva. Tento nárůst oproti roku 1999 si vysvětlují právě zaměřením deníků na kauzu „Saddám“, jelikož v těchto článcích byl často hlavní postavou právě Saddám Husajn. Hodnota blízkost se v roce 2003 upozadila a patřila k nejméně preferovaným zpravodajským hodnotám. V deníku MF DNES představovala 21 % a v Právu 15,4 % článků.

---

²² Ájatolláh z Nadžafu rozvířil vášně, Právo, 5. 4. 2003

Tabulka 4. Relativní četnost vybraných zpravodajských hodnot v % v roce 2003 ve vybraných denících

	MF DNES (n=62) relativní četnost	Právo (n=52) relativní četnost
Negativita	53,2	40,4
Konflikt	38,7	42,3
Personifikace	29,0	19,2
Blízkost	21,0	15,4
Elitní národy	43,5	53,8
Jiné ²³	6,5	5,8
Celkem	191,9	176,9

²³ Hodnota celkem může nabývat vyššího součtu než 100%, jelikož jeden článek mohl být zařazen do více kategorií.

5 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem byli muslimové označováni v českém tisku před rokem 2001 a po něm. Druhým výzkumným cílem této práce bylo zjistit, jaký je mediální obraz muslimů v tisku a jakými zpravodajskými hodnotami je především vytvářen. Za výzkumnou metodu byla zvolena obsahová analýza deníků MF DNES a Právo v roce 1999 a 2003, aby bylo možné zachytit v analýze předpokládanou změnu v prezentaci a označování muslimů.

Porovnání výsledků analýzy provedené ve dvou časových obdobích (za rok 1999 a 2003) přineslo zjištění, že klíčový rok 2001 představuje do jisté míry zlom ve způsobu prezentace a označování muslimů v tisku. Zatímco v roce 1999 byli muslimové označováni zejména jako násilníci, v roce 2003 upadá tato kategorie do ústraní a vynořují se nové způsoby označování. Nejpoužívanějším označením muslimů se stává kategorie muslimů prezentovaných jako nepřátelé nebo hrozba pro západní svět. Toto označení umocňuje využívání rozlišování kategorií „my“ a „oni“, kde Západ představuje „nás“ a svět muslimů „je“. „Oni“ jsou v tomto kontextu nositeli hrozby, neboť jsou odlišní, což je dalším způsobem prezentace a označování muslimů, tedy jako odlišných jedinců. Tato kategorie pak vytváří tendence podporovat představu o muslimech ohrožujících západní svět. Vytváření kategorií „my“ a „oni“ a jejich následná aplikace se tedy projevila v analyzovaných článcích a podílela se tak na celkovém obrazu muslimů v tisku, kteří byli prezentováni jako „oni“.

Výsledky analýzy preference zpravodajských hodnot, které ovlivňují výběr událostí, které budou otištěny, ukázaly, že nejpreferovanějšími hodnotami jsou negativita a konflikt (viz. Tabulka 10 v příloze). V roce 1999 byla pro novináře nejdůležitější hodnotou při výběru událostí zpravodajská hodnota negativita, která byla obsažena celkem ve 40 %

článků. Druhou nejvíce preferovanou hodnotou byl konflikt, který představoval 38,2 % článků. Rozdíl mezi umístěním negativy a konfliktu tedy nebyl příliš významný a lze říci, že novináři v roce 1999 vybírali především takové zprávy týkající se muslimů, které nesly negativní nebo konfliktní obsah a obraz muslimů byl proto vytvářen především na pozadí negativních událostí.

V roce 2003 byla nejpreferovanější zpravodajskou hodnotou stále negativita, ale oproti roku 1999 došlo k nárůstu hodnoty elitní národy, která se v roce 2003 umístila na druhém místě. Zpravodajská hodnota konflikt tak představovala až třetí nejpreferovanější hodnotu.

Na základě získaných výsledků lze tedy říci, že mediální obraz muslimů v tisku je utvářen především na základě negativních zpráv, které jsou českému publiku v tisku předkládány nejvíce. Potvrdila se tak slova Sedláčkové, která tvrdí, že žádanost zpravodajské hodnoty negativita má za následek převahu negativních článků a vede tím k negativní prezentaci muslimů (Sedláčková 2010: 28). Jelikož občané České republiky nemají příliš osobních zkušeností s muslimy (Křížková 2009), bere na sebe způsob této prezentace muslimů obraz reality a je prakticky jediným zdrojem informací, které se k lidem dostanou. Tento obraz je jednostranný a neumožňuje čtenářům nahlížet na muslimy z jiné perspektivy. Uvědomuji si však, že tento faktor zpravodajských hodnot je pouze jedním z mnoha dalších faktorů, které zde mohly sehrát roli.

Domnívám se, že tisk a média obecně by se měly snažit do svého zpravodajství zařadit takové události, které by odhalovaly i jinou než negativní stránku muslimů, aby bylo v rámci možností dosaženo objektivního a celistvého obrazu muslimů v médiích.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Barša, Pavel. 2001. *Západ a islamismus. Střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: CDK.
- Bauman, Zigmund. 2004. *Myslet sociologicky*. Praha: Slon.
- Berger, Peter L., Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: CDK.
- Bottomley, Gillian. 1992. „Culture, Ethnicity and the Politics/Poetics of Representation.“ *Journal of Sociology* 28 (2): 208 – 223.
- Boyd, Andrew. 1988. *Broadcast Journalism*. London: Heinemann.
- Burton, Graeme, JirákJan. 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal.
- Cummins, Joseph. 2009. *Osudové okamžiky dějin*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub.
- Fowler, Roger. 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Galtung, Johan, Ruge, H. Mari. 1965. „The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers.“ *Journal of Peace Research* 2 (1): 64 – 90.
- Hall, Stuart. 2001. „The spectacle of the other.“ Pp. 223-279 in Stuart Hall. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage and The Open University.
- Jackson, Richard. 2009. „The Study of Terrorism after 11 September 2001: Problems, Challenges and Future Developments.“ *Political Studies Review* 7 (2): 171-184.
- JirákJan; Köpplová, Barbara. 2007. *Média a společnost*. Praha: Portál.

Kantarová, Kateřina. 2007. „Mediální boj o mešitu v Teplicích.“ Pp. 54-58 in Martina Křížová, Radka Szczepaniková, Martin Hála, Tomáš Bitrich, Jan Paleček, Kryštof Kozák (eds.). *Cizinci, naši a média: mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum Praha.

Kronick, C. Jane. 1997. „Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat“. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 33 (1): 57-67.

Křížková, Martina. 2007. „Neviditelná menšina. Analýza mediálního obrazu českých muslimů“. Pp 48-53 in Martina Křížová, Radka Szczepaniková, Martin Hála, Tomáš Bitrich, Jan Paleček, Kryštof Kozák (eds.). *Cizinci, naši a média: mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum.

McQuail, Denis. 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.

Nekvapil, Jiří; Leudar Ivan. 2010. „Znovu k 11. 9. 2001: Jak se „dělá historie“ v politickém diskurzu.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 46 (4): 619–642.

Ondřej, Daniel. 2009. „Virtuální primordialismus: transnacionální sítě a kulturní produkce diaspory (příklady Bosňáků a Kabyků).“ *Sociální studia* 6 (1): 109-122.

Poole, Elizabeth. 2002. *Reporting Islam: Media Representations of British Muslims*. London: I. B. Tauris.

Reifová, Irena (a kol.). 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.

Sedláčková, Lucie. 2010. *Islám v médiích*. Praha: Bor.

Shaheen, G. Jack. 1997. *Arab and Muslim Stereotyping in American Popular Culture*. Washington D. C.: Center for Muslim-Christian

Understanding, History and International Affairs, Edmund A. Walsh School of Foreign Service, Georgetown University.

Scherer, Helmut. 2004. „Úvod do metody obsahové analýzy“. Pp 29-50 in Winfried Schulz, Lutz Hagen, Irena Reifová, Jakub Končelík (eds.). *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.

Topinka, Daniel (ed.). 2007. *Integrační proces muslimů v České republice – pilotní projekt*. Ostrava: Veryvision.

Van Dijk, A. Teun. 2000. „New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach.“ Pp. 33 – 49 in Cottle, Simon. *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Van Dijk, A. Theun. 1998. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.

Vojtíšek, Zdeněk. 2006. „Český boj o mešity“. *Dingir* (9) 1: 19-21.

Internetové zdroje:

<http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/otazky-a-odpovedi>

<http://www.anopress.cz/Web/PagesFree/Home.aspx>

<http://www.dingir.cz/mesity.shtml>

[Dostupnost zdrojů ověřena ke dni 25. 4. 2012]

7 RESUMÉ

The aim of this bachelor thesis is to reveal how the Muslims are labelled in the Czech press and what image of Muslims is created in the Czech press. The year 2001 played an important role, as the terrorist attacks occurred in the USA. In this sense, I will try to detect differences between the labelling and presentation of Muslims before 2001 and after. For this reason, the years 1999 and 2003 were chosen for the analysis, in which was conducted the content analysis of articles, published in newspapers Mladá fronta DNES and Právo. This analysis was conducted in two steps. The first parts of the analysis deal with the labelling of Muslims and therefore I created the categories, in which the articles were included. In the second stage of the analysis, I focused on researching into selected news values to reveal what image of Muslims is created in the press. The results were interpreted and supplemented by qualitative content analysis.

8 PŘÍLOHY

1. Souhrnné počty článků

Tabulka 5. Počty článků obsahující kritérium "muslim" v denících MF DNES a Právo v roce 1999 a 2003 v jednotlivých měsících

	1999 (n=322)		2003 (n=439)	
	MF DNES	Právo	MF DNES	Právo
Prosinec	14	15	31	16
Listopad	9	16	19	8
Říjen	11	14	28	17
Září	16	12	17	16
Srpen	20	15	18	16
Červenec	16	15	17	11
Červen	10	4	8	12
Květen	6	5	19	17
Duben	10	20	23	26
Březen	18	15	25	20
Únor	13	9	27	17
Leden	22	17	15	16
Celkem	165	157	247	192

2. Tabulky absolutních a relativních četností pro jednotlivé kategorie

Tabulka 6. Četnosti kategorií pro označování muslimů v roce 1999 ve vybraných denících

	MF DNES (n = 25)		Právo (n = 30)	
	absolutní četnost	relativní četnost (%)	absolutní četnost	relativní četnost (%)
Teroristé	1	4,0	3	10,0
Násilníci	8	32,0	8	26,7
Náboženství	3	12,0	5	16,7
Radikálové	4	16,0	1	3,3
Menšina	4	16,0	6	20,0
Nepřátelé	2	8,0	2	6,7
Odlišní	5	20,0	7	23,3
Celkem	25	108,0	30	106,7

Tabulka 7. Četnosti vybraných zpravodajských hodnot v roce 1999 ve vybraných denících

	MF DNES (n = 25)		Právo (n = 30)	
	absolutní četnost	relativní četnost (%)	absolutní četnost	relativní četnost (%)
Negativita	10	40,0	12	40,0
Konflikt	13	52,0	8	26,7
Personifikace	6	24,0	6	20,0
Blízkost	2	8,0	10	33,3
Elitní národy	4	16,0	4	13,3
Jiné	1	4,0	2	6,7
Celkem	25	144,0	30	140,0

Tabulka 8. Četnosti kategorií pro označování muslimů v roce 2003 ve vybraných denících

	MF DNES (n = 62)		Právo (n = 52)	
	absolutní četnost	relativní četnost (%)	absolutní četnost	relativní četnost (%)
Teroristé	9	14,5	10	19,2
Násilníci	6	9,7	2	3,8
Náboženství	8	12,9	9	17,3
Radikálové	10	16,1	11	21,2
Menšina	11	17,7	8	15,4
Nepřátelé	21	33,9	19	36,5
Odlišní	10	16,1	7	13,5
Celkem	62	121,0	52	126,9

Tabulka 9. Četnosti vybraných zpravodajských hodnot v roce 2003 ve vybraných denících

	MF DNES (n = 62)		Právo (n = 52)	
	absolutní četnost	relativní četnost (%)	absolutní četnost	relativní četnost (%)
Negativita	33	53,2	23	40,4
Konflikt	24	38,7	22	42,3
Personifikace	18	29,0	10	19,2
Blízkost	13	21,0	8	15,4
Elitní národy	27	43,5	28	53,8
Jiné	4	6,5	3	5,8
Celkem	119	191,9	94	176,9

Tabulka 10. Souhrnné četnosti kategorií pro označování muslimů v roce 1999 a 2003 ve vybraných denících

	1999 (n = 55)		2003 (n = 114)	
	absolutní četnost	relativní četnost (%)	absolutní četnost	relativní četnost (%)
Teroristé	4	7,3	19	16,7
Násilníci	16	29,1	8	7,0
Náboženství	8	14,5	17	14,9
Radikálové	5	9,1	21	18,4
Menšina	10	18,2	19	16,7
Nepřátelé	4	7,3	40	35,1
Odlišní	12	21,8	17	14,9
Celkem	55	107,3	114	123,7

Tabulka 11. Souhrnné četnosti vybraných zpravodajských hodnot v roce 1999 a 2003 ve vybraných denících

	1999 (n = 55)		2003 (n = 114)	
	absolutní četnost	relativní četnost (%)	absolutní četnost	relativní četnost (%)
Negativita	22	40,0	56	53,8
Konflikt	21	38,2	46	44,2
Personifikace	12	21,8	28	26,9
Blízkost	12	21,8	21	20,2
Elitní národy	8	14,5	55	52,9
Jiné	3	5,5	7	6,7
Celkem	78	141,8	213	204,8